TAUMATA 7

TE REO MĀORI

Ngā Āhuatanga o te Ākonga

Nā te wāhanga ako e te puna kupu ka kaha ake te tautoko, te whakawhitiwhiti māramatanga, te whakaōtanahi hei whakatau; hei whakaiti rānei. E whakamahi ana i ngā āhuatanga katoa o te reo me te tinana hei whakatau tika i ngā take, hei whakawhitiwhiti whakaaro, kare ā-roto me te mōhiohio. E takahuri ana i te reo mā te whakapārekareka, mā te kupu peha, mā te kupu huna.

ā-Waha	ā-Tā	ā-Tinana

Āheinga Reo Ka tutuki te whānuitanga o ngā āheinga reo i roto i te wairua ngahau me te hiahia ki te whakawhitiwhiti whakaaro.

1. Ka mārama ki ngā tikanga peha i roto i te reo kōrero, te reo tuhi, me te reo ataata.
2. Ka whakamahi i ngā āhuatanga katoa o te reo me te tinana hei whakatau tika i ngā take, hei whakawhitiwhiti whakaaro, kare ā-roto, me te mōhiohio.

1. Ka mārama ki te reo ā-tinana i ngā horopaki huhua, ahakoa tipaki, ākawa rānei.
2. Ka whakamahi i ngā āhuatanga katoa o te reo me te tinana hei whakatau tika i ngā take, hei whakawhitiwhiti whakaaro, kare ā-roto, me te mōhiohio.

Puna Reo Ka tipu haere tonu te puna kupu me ōna āhuatanga katoa.

2. Ka whakaputa i ngā momo kōrero Māori ake, reo kē atu rānei hei whakaniko ake i te whakawhitinga.
2. Ka whānui ake te puna kupu e taea ai te tautoko, te whakawhitiwhiti māramatanga, te whakaōtahi hei whakatau, hei whakaiti rānei.

Rautaki Reo Ka whakamahi rautaki reo, ā, ka taea te whakamārama ngā huarahi kua whāia hei whakatau i tāna i whakaputa ai, i rongo ai.

3. Ka mōhio me pēhea te whakapuaki whakaaro kia tino ū te māramatanga ki te kawhakaronga.
4. Ka whakamahi i te reo arohaehae hei whakaaroaro, hei tātari i ngā kōrero me ngā tuhinga.
3. Ka whakarite i ngā rautaki tukanga kia mārama ai ētahi tuhinga, ētahi reo ataata rongonui me ngā momo tuhinga mai i raeherā tae noa ki tēnei wā.
5. Ka torotoro, ka whakahiato, ka whakarite i ngā rautaki rangahau mai i te puna mōhio whānui.
6. Ka whānui, ka pakari ngā rautaki tuhituhi e taea ai te whakangahau, te whakamōhio rānei i te kaipānui i roto i te wairua ngahau.
3. Ka hāngai te reo ā-waha me te reo ā-tinana ki te kaupapa.

PĀNGARAU

Te Reo Matatini o te Pāngarau

Ka whakawhitiwhiti whakaaro, ka āta wānanga te ākonga i āna mahi pāngarau, mā te kupu īā-waha, ā-tuhi, mā te tohu, me ngā momo whakaahuahanga e hāngai ana. He mea nui tēnei hei tautoko i te whakatutukitanga o ngā whāinga paetae e whai ake nei, e pakari anō ai te whakaaro ārorau, te whakaaro arorahurahu. Ka whakamahi i te whakaaro whaitake me te auahatanga o te ākonga e hāngai ana ki tēnei taumata.

Te Whakamahinga o te Pāngarau

Ka mārama te ākonga, ka whakarapa, ka arotake hoki i a ia i te takenga mai o te mātauranga pāngarau me ngā tini whakamahinga o te pāngarau. Me kākahu anō ngā whāinga paetae ki ngā momo horopaki maha o te ao whānui.

Te Taurangi me te Tuanaki	Te Tauanga
Ka whakaotī rapanga, ka whakataurite pūāhua:	Ka whakaotī rapanga, ka whakataurite pūāhua:
Te Tauira me te Pānga 1. Ka whakamahi tikanga āhuahanga taunga e whai wāhi mai ana te pūwāhi, te rāranga torotika me te kōpiko. 2. Ka tūhura i ngā kauwhata pānga rārangi, kauwhata pānga rārangi-kore hoki, ā, ka tūhono i te hanga o te pānga ki te āhua o te kauwhata. 3. Ka whakamahi i ngā tapeke raupapa tāpiri, me ngā tapeke raupapa whakarea hoki. 4. Ka whakamahi pānga pākoki i ngā pūāhua ahu-2, ahu-3 hoki, tae atu ki te ture aho me te ture whenu. 5. Ka kōwhiri i ngā rauara e hāngai ana hei kimi i te otinga tino whaihua.	**Te Tūhuratanga Tauanga** 1. Ka whai i ngā tikanga mō te tūhuratanga tauanga: • ka whakaaetere tirohanga tauanga mā te whakamahi tikanga tīpako matapākere, tikanga whakamātau rānei, ka whakamahi rānei i ngā huinga raraunga kua oti kē te kohi mai; • ka arotake i te āhua o te ine i ngā tauaratau, te tukanga whai tīpako, tukanga kohikohi raraunga hoki; • ka whakamahi mōhiotanga e pā ana ki te horopaki o te tūhuratanga, te tātaritanga raraunga torotoro me te hīkaro tauanga; • ka mārama ki ngā tikanga matatika e hāngai ana. 2. Ka whakaputa hīkaro, mai i ngā tirohanga tauanga me ngā whakamātau: • ka whakaputa matapae ōpaki, ka whakaoti marohi rārohi, marohi rāwaho hoki; • ka whakamahi tauanga mārā ki te whakatau tata i ngā tawhā taupori; • ka mārama ki te pānga o te rahi o te tīpako ki te tōtika, te taurangitanga rānei o tētahi whakataka tata.
Te Arotā Tauanga 3. Ka arotake i ngā pūrongo tauanga: • ka mārama ki te tūponotanga, me te tūponotanga whai pānga o ngā whakapae; • ka tautohu i ngā hapa tīpako me ngā hapa kē atu ka hua mai i ngā rangahau me ngā pōti.	**Mahuaranga Pūtaiao, Hangarau, Taiao me te Koiri** 5. Ka whakamahi i ngā mātauranga me ngā raueroi tōtika ka pakari ake ngā pūkenga koiri.
Te Tūponotanga 4. Ka tūhura i ngā pūāhua tūponotanga: • ka whakatairite i ngā tuari tātai tīpārā i te tuari hangaritea me ngā tuari whakamātau; • ka tātai tūponotanga mā te whakamahi tūtohi ararua, hoahoa rākau, whaihanga, me te hangarau e hāngai ana.	

HAUORA

Kia kitoitutia ēnei āhuatanga ki ngā whenu katoa.

TE WAIRUA
NGĀ TIKANGA
TE REO
NGĀ UARA ME NGĀ WAIARO

Waiora	Koiri	Taiao	Tangata
Kai 1. Ka tautohu i ētahi take kua kia pāpā mai ki ngā whānau, ki ngā hapori whānui rānei, me te whakatakoto rautaki ki te hiki ake i te oranga tangata. **Tupuranga** 2. Ka arotake i ētahi take hauora ka pā atu ki te tangata, me te whakatakoto i ngā rautaki kia noho ora ai te tangata. 3. Ka tātari i te pānga mai o ngā momo huihuinga tāngata ki te hauora, ki te oranga o te tangata me te hapori.	**Akoranga Koiri** 1. Ka arotake, ka whakarerekē i ngā pūkenga koiri whāiti ki te whakawhānake i āna āheinga, e nui ake ai te āhua kōwhiringa mahi pārekareka. 2. Ka whakahāngai i ngā pūmanawa whaihua ki te mārama ki te hiahia o te hapori, o te iwi rānei. 3. Ka whakamahi i te hāumarutanga ina puta ka mātātaki kikokiko, he āhuatanga hou rānei. **Whakaminenga Pūkenga Koiri** 3. Ka arotake, ka whakahāngai, ka whakamahi i ngā kaupapa koiri e tutuki ai ētahi hiahia o te hapori, o te iwi rānei. 4. Ka whakarite, ka whakatinana, ka arotake hoki i ētahi kaupapa koiri, me te tātari i ngā āhuatanga e tautoko ana i te whāinga tangata. **Mātauranga Pūtaiao, Hangarau, Taiao me te Koiri** 5. Ka whakamahi i ngā mātauranga me ngā raueroi tōtika ka pakari ake ngā pūkenga koiri.	**Hononga ki a Rangimoi rāua ko Papatūānuku** 1. Ka whakawhanake, ka whakatinana, ka arotake hoki i tētahi kaupapa tiaki taiao e whakauruuru ana i ngā tikanga mai i te tirohanga Māori. **Hononga ki ētahi atu Taiao** 2. Ka akiaki kia wātea mai ngā ratonga me ngā rauemi e hāngai ana, e ea ai ngā hiahia o ngā tāngata i te kura, i te hapori rānei. 3. Ka arotake i te wāhi ki ngā ture, ngā kaupapa here me ngā tikanga, e ea ai te matatika pāpori, ahakoa i te kura, i te hapori rānei.	**Whanaungatanga** 1. Ka tātari i te āhua o ngā tauira hono tāngata whaitake, ka aro atu ki ngā mātātaki me ngā hua ka puta. **Huatau o te Whanaungatanga** 2. Ka tātari i ngā mōhiohio, ka whiriwhiri whakatau, ka whakamahi i ngā pūmanawa mahi ngātahi hei whakatakoto i ngā taukumekume, i ngā whakataetae, me te rerekē haere te āhua o ngā hononga tāngata. 3. Ka āta titiro ki ngā whakaaro me ngā uara o te pōrihanga e pā ana ki ētahi āhuatanga o te noho tahi; ka āta arotake i te pānga mai o ēnei ki te tuakiri whaiaro me te mauritau.

HANGARAU

Ngā Āhuatanga o te Hangarau

1. Ka tūhura i ngā momo hangarau ka taea te whakarerekē i roto i ngā āhuatanga o te tangata, me ngā rauropi katoa, pērā i:
   • te whakairite whaioranga;
   • te raweke ira tangata.
2. Ka mārama ki ngā pāpātanga ki ngā whakapono o te tangata.
3. Ka tūhura, ka tautohe i ngā painga ohaoha o ētahi otinga me te pānga ki:
   • ngā whānau, hapū, iwi rānei;
   • ngā rohe, te motu, te ao whānui hoki.

Te Whakaharatau Hangarau

4. Ka arohaehae i ngā otinga whaiaro, ā ētahi atu hoki, kia ahu whakamua ai te mahi.
5. Ka aromātai, ka whakamātau i ngā otinga, kia taea ai te whakarerekē, te whakahāngai.
6. Ka kōwhiri i ngā whakataikotoranga kia tika ai te otinga.
7. Ka whakatairanga, ka parahau i ngā otinga i runga anō i te āhua o te hiahia, o te urupare a te kiritaki, a te hapori rānei whaihua.

NGĀ TOI

Ariā Matua

Mā te raweke i ngā rawa huhua o te ao tangata me te ao māori, ka tū māia ki te whai whakako tōt.

Toi Atauta

Ka whakawhanake arīā, ka whakamahi, ka whai māramatanga, ka whakawhitiwhiti whakaaro hanganga:
- e whakaata mai ana i tōna ūnga ki te whakaputa whakaaro;
- i ōna pūkenga hei hanga, hei whakawhanake, hei whakawhānui;
- ki te tūāhua mahi.

Ngā Mahi a te Rēhia

Ka tūhura, ka whakamātau, ka whitiwhiti hōhonu, whitiwhiti whānui:
- i ōna ake tūmanakotanga
- i ngā tūmomo mahi me ngā tukanga;
- i ngā arīā.

Toi Puoro

Ka tūhura, ka whakahaere rangahau, ka whakamātau, ka whakaputa whakaaro:
- i ōna ake tūmanakotanga i roto i te puoro, mō ngā mahi puoro hoki;
- ki āna mahi puoro i runga i te mōhio.

TIKANGA Ā-IWI

Te Whakaritenga Pāpori me te Ahurea	Te Ao Hurihuri	Te Wāhi me te Taiao	Ngā Mahinga Ohaoha
Whiria te kaha tūātinitini, whiria te kaha tūāmanomano. Nā ngā tūpuna, tuku iho, tuku iho.	*E tama, e hine, tangata i ākona ki te whare, tū ana ki te marae, tau ana.*	*Kotahi tonu te matua o te tangata Māori, ko Ranginui e tū nei, ko Papatūānuku e takoto nei.*	*E kore e ngaoko te rākau ki te tōnia i te pūtake whakangooko ai, engari, me tiki ki te matamata.*
Tikanga ā-Iwi	**Hītori**	**Matawhenua**	**Ōhanga**
7.1 Ka kawea, ka whakamahia e ngā hapori me ngā whenua ō rātou haepapa me ō rātou motika i roto i ngā horopaki ā-hapori, ā-whenua, ā-ao hoki. 7.2 I ētahi wā, nā te rerekē o ngā whakapono me ngā arīā āhurea, ka tutū te puehu, ka puta te mānukanuka.	7.1 Ko ngā āinga me ngā rōpū o mua i whakawhē i ngā pūtakerangatira me ngā otinga o ngā tūāhua o mua e whai tikanga ana ki Aotearoa. 7.2 He rerekē ngā whakamārama a tēnā iwi, a tēnā iwi, mō ngā tūāhua e whai tikanga ana ki ngā tāngata o Aotearoa.	7.1 Ka rerekē haere ngā tauira tūturu, ngā tauira ahurea me ngā tukanga i te takenga o te wā, ā, ka rerekē anō te kōrahi mai i tēnā wāhi, ki tēnā wāhi. 7.2 Kua rerekē haere ngā whakaaro me ngā hononga ki te taiao tūturu me te taiao ahurea.	7.1 Mā te ōhanga ka mārama ngā take ohaoha o Aotearoa i tēnei wā. 7.2 Haere kōtui ai ngā take ohaoha kei Aotearoa nei.

PŪTAIAO

Ngā Momo Tūhuratanga Ka oti te whakarōpū me te tautohu, te torotoro, te rapu tauira me te whakatauira, te whakamātau tika, te whakaroti rapanga, te hanga i tētahi mea, i tētahi pūnaha rānei.

Te Reo Matatini o te Pūtaiao Ka pakari haere te mōhio ki te reo matatini o te pūtaiao, o te pāngarau, me ngā pūnaha tohu pūtaiao, ā, ka whakamahia ēnei reo matatini hei pānui, hei whakautu i āna ake whakaaro, tae atu ki ō ētahi atu.

Te Whakamahinga o te Pūtaiao Ka ako mō ngā mahi me ngā kaimahi e whakaputaina ai ngā mātauranga pūtaiao. Ka whakahāngai i tōna mōhio pūtaiao ki ngā whakatau me ngā mahi o te ao tangata, arā, hei whakaaro ki ngā take ā-iwi, me ngā take whānui, e pā ana ki te tangata, te porihanga me te taiao.

Te Ao Tūroa	Ō Āhupūngao	Ō Kawekawe
Te Rauropi 1. Ka torotoro i ngā rerenga tukanga koiora o te tipu, o te kirehe. 2. Ka mārama ki te pāhekoheko o te pitau-ira me te taiao i roto i te whakatainga ira. **Te Taiao** 3(i) Ka whakamārama me pēhea e puta ai ngā panoni ā-ira ki rō taupori i ngā pāhekoheko o ngā āhuatanga taiao me te whiringa māori. 3(ii)Ka torotoro i ngā tauira horahora hauropi, ā, ka whakamārama i ētahi take mō aua tauira. **Papatūānuku** 4(i) Ka mārama haere me pēhea te tukanga nukupapa, me ērā atu āhuatanga ā-nuku, e hanga ai, e panoni ai i te mata o Papatūānuku. 4(ii)Ka mārama me pēhea e taea ai e ngā mahi a te tangata te mātauranga i ngā huringa o te tautoko ana i te ora i runga i a Papatūānuku. **Rangimoi** 5. Ka whakamārama i ngā āhuatanga me ngā huringa o ō rātou tūmomo whetū, tae atu ki ngā panoni pūngao me te wā.	**Te Tūpana me te Nekenga, Te Ngaru me te Ngotangotanga, Te Hīka me te Autō** (i) Ka tūhura i ēnei tōhunga ā-rongo ki te whakamārama kounga, tatau hoki, i ētahi pūāhua kōore e mōhio whānuitia ana. (ii) Ka tātari rarauranga ki te whakatau i ngā ia, i ngā hononga matatini o ētahi tōhunga ā-rongo. (iii) Ka whakamahi i ngā huatau ahupūngao ki te whakamārama i tētahi whakamahinga hangarau, whakamahinga koiora rānei, o te ahupūngao.	**Ngā Āhuatanga me ngā Panoni Matū** 1. Ka tūhura, ka ine i ngā āhuatanga kawekawe me te ōkiko o ētahi rōpū pūmatū pēnei i te waikawa me te pāpāhua, me ētahi pūhui whaiwero, pūhui warokore hoki. **Te Whakamahi Pūmatū** 2. Ka whakamārama i te ao māori mā te mātai matū, ka whakamārama hoki me pēhea e whakamahia ai e te porihanga hei whakaoati hiahia, hei whakaoti take, hei whakapuaka hoki i te momo hangarau hou. **Te Hanga Matū** 3(i) Ka mōhio ki te pānga o te hanga me te honohono ki ngā āhuatanga o te pūmatū. 3(ii)Ka mārama haere, ka whakamahi i ngā huatau matū taketake (hei tauira, ngā mātāpuna tauriki) hei whakamārama mātakinga.

TE REO PĀKEHĀ

TE WHAKARONGO, TE PĀNUI, TE MĀTAKITAKI

Ngā tukanga me ngā rautaki

Ka āhei te ākonga ki:
- Te kōtuitui i ngā puna mōhiohio, ngā tukanga me ngā rautaki i runga i te whai hua, i te māia, me te hāngai pū, hei tautohu, hei hanga, hei whakapuaki i ngā arīā kei te hōhonu kē atu.

Ngā Tohu:
- ka tīpako, ka pānui i ngā tuhinga hei māhi pārekareka noa, hei oranga ngākau whairaro mōna;
- ka āta kite, ka whārangi i ngā hononga i waenga i te reo ā-waha, te reo ā-tuhi, me te reo ataata, ka kite ano i te hua o ēnei āhuatanga;
- ka kōtuitui i ngā puna mōhiohio me ngā mātauranga kua mau kē i a ia i runga i te whai hua, i te māia, me te hāngai pū, e mārama ai ngā momo tuhinga ka huhua

Mā te whai i ēnei tukanga me ēnei rautaki i āna mahi whakaaronga, pānui, mātakitaki, ka āhei te ākonga ki:

Ngā whāinga me ngā hunga mā rātou ngā tuhinga

- Te whakaaki i te mārama whakawhiwhi he mea tārai te tuhinga kia hāngai ki te āhua o te whāinga me te hunga mā rātou taua tuhinga.

Ngā Tohu:
- ka āta kite, ka mārama he mea ātu waihanga ngā tuhinga kia rite ki ngā koronga maha, ki ngā āhuatanga maha, ka kite anō i te hua o tēnei āhua;
- ka tautohu i te titiro a tēnā, a tēnā i roto i ngā tuhinga hei whakaatu i te āhua mā te tuhinga tonu pea e whakatau te tūnga o te kaipānui;
- ka arotake i te whaitake me te whai hua o ētahi tuhinga.

Ngā arīā

- Te whakaaki i te mārama whakawhiwhi ki ngā arīā o roto, o waenga, ā, kei tua anō i ētahi tuhinga.

Ngā Tohu:
- ka kapo i te tāenga, mā te mārama ki ngā arīā kā nōhonu kē ake, ka nōhonu kē ake;
- ka whiriwhiri i ngā hononga, mā te tātari i ngā arīā o roto, o waenga i ngā tuhinga, i ngā horopaki maha;
- ka āta kite ka hite mā te tuhinga tonu me te āhua ki ētahi atu tuhinga.

Ngā āhuatanga reo

- Te whakaaki i te mārama whakawhiwhi ki te wāhi ki ngā āhuatanga reo hei whakaputa pānga i roto, i waenga i ngā tuhinga.

Ngā Tohu:
- ka tautohu i te maha tonu o ngā āhuatanga reo ā-waha, ā-tuhi, ā-ataata ka nōhonu kē ake, ka nōhonu kē ake, ka mārama anō ki te hua o tēnā, o tēnā;
- ka nanao ate u te huinga o ngā kupu hei kapo i te tāenga o te kōrero;
- ka mārama ki te mahi tahi a ngā tikanga tuhi ki te kawe i te whakaaro, ki te whakapuaki pānga, ā, ka tātari anō i ētahi āhuatanga;
- ka mārama he rerekē anō ngā reo me te āhua o te tuhi o tēnā, o tēnā kaituhi, ka kite anō i te hua o ēnei rerekētanga.

Te hanga

- Te whakaaki i te mārama whakawhiwhi ki te maha tonu o ngā whakatakotoranga.

Ngā Tohu:
- ka tautohu, ka mārama anō ki ngā āhuatanga me ngā tikanga o te maha tonu o ngā whakatakotoranga tuhinga, ka kite anō i te hua o ēnei hei kawe i ngā whakaaro o roto i te tuhinga.

TE KŌRERO, TE TUHITUHI, TE WHAKAATU

Ngā tukanga me ngā rautaki

Ka āhei te ākonga ki:
- Te kōtuitui i ngā puna mōhiohio, ngā tukanga me ngā rautaki i runga i te whai hua, i te māia me te hāngai pū, hei tautohu, hei hanga, hei whakapuaki i ngā arīā kei te hōhonu kē atu.

Ngā Tohu:
- ka whakamahi i te mārama kukune ki ngā hononga i waenga i te reo ā-waha, ā-tuhi, ā-ataata ina titoa he tuhinga;
- ka tito i te mahi tona o ngā tuhinga kei te kaha kē atu te matauhuna me te uaua, e honohono tahi ana anō ngā whakaaro o roto, mā te kōtuitui i ngā puna mōhiohio me ngā rautaki tukatuka;
- ka kimi i ngā whakahokinga kōrero mai, me te kaha atu i ngā whakatakitaki kia mārama ake ai ngā tuhinga, kia nui ake anō te pānga;
- ka huritao ki āna ake tuhinga: ka aroturuki, ka arotake i tāna ake ahu whakamua, ka whakahua i tāna e ako ana i runga i te māia.

Mā te whai i ēnei tukanga me ēnei rautaki i āna mahi whakaaronga, pānui, mātakitaki, ka āhei te ākonga ki:

Ngā whāinga me ngā hunga mā rātou ngā kōrero

- Te whakaaki i te mārama whakawhiwhi ki te tārai i ngā tuhinga kia hāngai ai ki ngā hunga maha, ki ngā whāinga maha.

Ngā Tohu:
- ka hanga i te maha tonu o ngā tuhinga e whakaatu ana i te mārama ki te whāinga me te hunga mā rātou te tuhinga, me te hua o ēnei mea, mā te āta kōwhiri i ngā kupu, i ngā whakaaro, i te reo, me te hanga e rite ana;
- ka hiki ake, ka kawe roa i te reo whaiaro i ngā wāhi e hāngai ana.

Ngā ariā

- Te tīpako, te whakahiato, te whakawhiti i ngā arīā kawe roa, mō ngā kaupapa huhua noa.

Ngā Tohu:
- ka whakahiato, ka whakawhiti, ka kawe roa i ngā arīā, ngā mōhiohio, me ngā māramatanga rerewhānui;
- ka waihanga tuhinga kopi kua āta whakamaherotia, e honohono pai ana, mā te tāpiri tāpitopito ki ngā arīā, mā te hono haere rānei i ngā arīā, i ngā taipitopito rānei;
- ka whakaatu i te mārama hōhonu ki te maha tonu o ngā aronga, o ngā tōtiro.

Ngā āhuatanga reo

- Te tīpako me te kōtuitui haere i te maha tonu o ngā āhuatanga reo hāngai tonu, e tutuki ai ngā pānga huhua.

Ngā Tohu:
- ka nanao atu i te huhua o ngā kupu hei āta whakapuaki i te whakaaro whāiti;
- ka whakamahi i te kupu hāngai tika i te tuhinga tuhi, tae atu ki te whakatakoto tika i te kōrero me ngā tikanga tātaki, i runga i te hāngai, i te whai hua, me te tika.

Te hanga

- Te whakaterēterite tuhinga, me te whakamahi i te huhua o ngā whakatakotoranga e hāngai ana, e honohono ana, e whai hua ana.

Ngā Tohu:
- ka whakarēterite, ka whakahaiti i ngā arīā me ngā mōhiohio hei whakatinana i ētahi whāinga, i ētahi pānga rānei, me te āta nanao atu i ngā āhuatanga me ngā tikanga o ētahi whakataketoranga tuhinga huhua.

NGĀ REO

He Kupu Whakaahua i te Matatau

Ka taea e te ākonga te tārai ngā momo kōrero huhua kia whaihua tonu, hei whakapuaki i ōna ake arīā, i ōna ake whakaaro, hei tautoko, hei wero i ō ētahi atu. Ka taea anō e ia te whakamahi me te tautohu ngā āhuatanga taha reo, taha ahurea e āraihi ana i te whakamāoritanga, e āhei ai ia ki te urupare whaihua ki ngā tuhinga. [E whai ana i te *Common European Framework for Languages, Global Scale Level B1: Independent User*; Council of Europe, 2001.]

Te Whakawhiti Whakaaro

I ngā horopaki reo, ahurea-pāpori kua tīpakohia, koinei ngā mahi ka oti i te ākonga:

I runga i te tīpako me te whakamahi i te reo, i ngā tohu, i ngā tānga hei whakawhiti whakaaro
- te whakawhiti i ngā mōhiohio, i ngā arīā me ngā whakaaro mā roto i ngā momo tuhinga huhua ka uaua kē atu, ka uaua kē atu;

I runga i te whakataki i a ia, me te whakapā atu ki ētahi atu
- te toro i ngā whakaaro o ētahi atu, tae atu ki te hanga me te whakawhitiwhiti i ngā tīro whaiaro;

I runga i te uru atu me te whai wāhi atu ki ngā hapori
- te uru ki ngā kōrerorero auroa, me te tuhi i ngā tuhinga auroa.

Te Mātauranga Reo

Ka taea e te ākonga:
- te tātari ngā whakataukōto o te reo e ākona ana i ngā tuhinga maha, mō ngā kaupapa maha;
- te toro i te whakaaturanga o te tikanga o te kupu, puta noa i ngā reo maha.

Te Mātauranga Ahurea

Ka taea e te ākonga:
- te tātari ngā whakataukōto o te/ngā ahurea e ākona ana, mō ngā kaupapa maha, mā ngā hunga maha;
- te tātari i te wāhi ki te reo e ākona ana hei whakaatu i ngā tikanga ā-iwi.